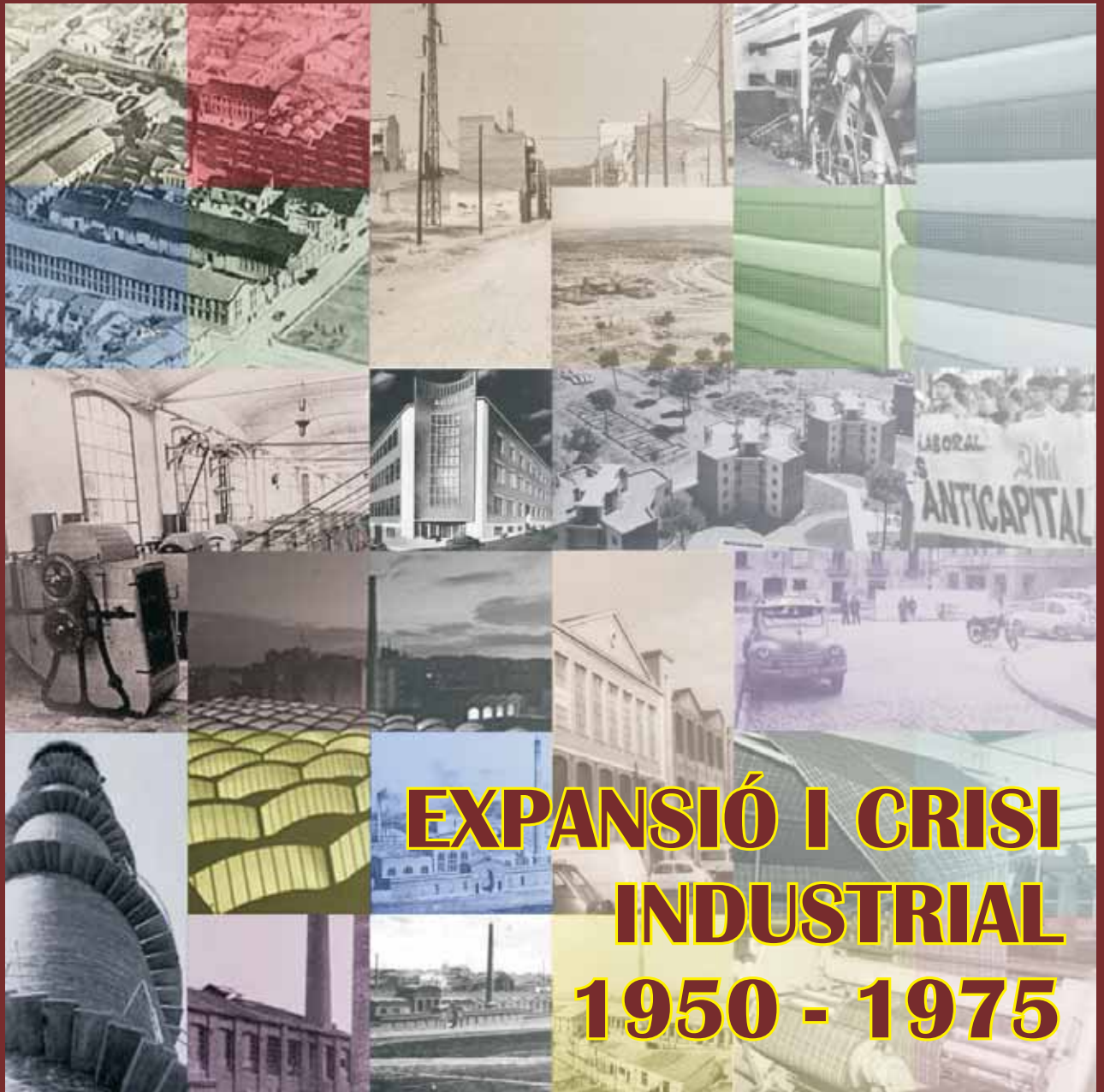

MEMÒRIA TERRASSENCA

Índex

Presentació	3
Context històric.....	4
Història oral, història social	11
Relació de persones entrevistades	13
Presentació de les activitats.....	15
Propostes de treball sobre algunes entrevistes.....	17
Joaquim Badia. Advocat.	18
Conxa Bayó. Enginyera tèxtil i conservadora del MNATEC.	20
Rafael Comas. Empresari tèxtil.....	22
Artur Font. Empresari tèxtil.....	23
Francesc Gordillo. Empleat públic i sindicalista.....	25
Miquel Rambla. Empresari tèxtil.	27
Isidre Roca. Enginyer tèxtil.....	29
Jaume Sabrià. Metge.	31
Lluís Torras. Treballador del tèxtil.....	33
Proposta de treball sobre el document "Efectes dels Plans de Reconversió del sector tèxtil a Terrassa" aportat pel Sr. Francesc Gordillo.....	35
Activitats	36
Document	39

Presentació

Aquesta guia didàctica pretén que l'alumnat treballi amb els materials elaborats en el projecte MEMÒRIA TERRASSENCA. Expansió i crisi industrial, 1950-1975.

Els DVD han estat realitzats per alumnes dels IES Nicolau Copèrnic, Montserrat Roig, Ègara i Torre del Palau de Terrassa i l'IES Matadepera. L'objectiu era recuperar la memòria d'una part de la història de la nostra ciutat des del punt de vista econòmic i social mitjançant l'enregistrament de testimonis orals d'alguns dels seus protagonistes.

Els materials conformen una sèrie d'enregistraments, on quinze ciutadans i ciutadanes de la nostra ciutat (11 homes i 4 dones) expliquen les seves vivències personals d'aquell període clau per a Terrassa, quan la ciutat va desenvolupar un fort creixement econòmic, va rebre una allau migratòria i, finalment, va conèixer una crisi econòmica que va malmetre una part del seu teixit industrial.

En concret, el tema central dels materials és l'expansió de la indústria a Terrassa entre els anys 1950 i 1975, i la seva crisi, al final del període, especialment en el sector tèxtil.

Els materials permeten apropar-se a l'evolució de les fàbriques, a la transformació urbanística de la ciutat, a l'estudi de les allaus migratòries i, sobretot, al coneixement de les condicions de vida i treball d'aquells anys.

Els materials també possibiliten que l'alumnat aprengui els continguts curriculars tot aproximant-se a la història contemporània a partir de fonts primàries i a la vegada valori l'aportació de la gent gran a la ciutat.

El resultat final és un bon mitjà d'informació per arribar a un millor coneixement de la història de Terrassa.

Context històric

1. La dictadura i l'economia del franquisme

a. La dictadura franquista

El 1950, l'Estat espanyol era governat per una dictadura militar conservadora i de caire feixista sorgida de la guerra civil de 1936-1939. Tot es regia per la voluntat del general Franco (mort al 1975), pedra clau del sistema, que havia aconseguit imposar la seva autoritat als diversos i diferents grups de la dreta que havien lluitat contra la República espanyola per posar fi a la democràcia.

Franco a l'Ajuntament de Terrassa.

Foto: Arxiu Tobella. Terrassa.

b. L'economia del franquisme

Franco i un ampli sector dels seus partidaris sostenien idees arcaiques respecte a l'economia. Estaven convençuts que el millor era l'*autarquia*, és a dir, que en el país es pogués produir tot el que era necessari, reduint al mínim els contactes amb l'estranger i posant tota l'economia sota l'estricta control del govern. El fracàs d'aquesta política es va veure durant els anys 40, quan faltava de tot, el més necessari era sotmès a racionament i els productes espanyols es caracteritzaven per la seva manca de qualitat i l'elevat preu.

Cap als anys 50 la situació es va anar normalitzant. Superats molt lentament els efectes de la Guerra Civil i la Segona Guerra Mundial, els empresaris van tenir més facilitats per obtenir matèries primeres i els controls del govern es van anar reduint. En definitiva, els sectors industrial i comercial es van liberalitzar una mica, encara que continuaven vigents fortes taxes a les duanes per dificultar l'entrada de productes estrangers i els empresaris encara havien de demanar permís per a qualsevol operació important. Ja no era l'autarquia, però continuava el *proteccionisme*.

c. La liberalització dels anys 60

El gran canvi va venir a partir de 1959. Forçat pels desequilibris constants de l'economia, per la manca de moneda estrangera i per les pressions del Fons Monetari Internacional, Franco va renunciar a les seves estratègies de control i va permetre l'obertura als capitals i fins i tot als productes estrangers. Es va deixar que el mercat i no el govern regulés l'activitat de les empreses. Afavorida per l'entrada d'inversors d'altres països, pel turisme i pels enviaments de diners que feien els emigrants, l'economia espanyola va conèixer als anys 60 un fort creixement i fins i tot va ser capaç d'exportar productes elaborats a la resta d'Europa.

Un contacte més gran amb els pobles democràtics, un accelerat procés d'urbanització i abandonament del camp, la televisió i el cinema van provocar una forta demanda de nous productes industrials, forts canvis socials i una època de prosperitat general, afavorida per la nova actitud del règim, centrada més en la economia que en la política i que es va anomenar *el desarrollismo*.

d. La crisi dels anys 70

Aquesta política més liberal va començar a donar símptomes d'esgotament a principis dels 70. La rigidesa del sistema laboral no permetia a les empreses adaptar-se a les condicions d'un mercat en transformació. En canvi, els problemes laborals i les vagues havien tornat a aparèixer de la mà dels sindicats clandestins, molt reivindicatius i que empenyien els treballadors a la lluita per acabar amb lla dictadura.

La greu crisi mundial de 1973 va posar fi a la sortida massiva de treballadors espanyols cap a l'estranger i va dificultar les exportacions. El preu del petroli va augmentar molt i el turisme ja no era capaç de satisfer la factura de l'energia i de les cada cop més altes demandes de productes estrangers.

Calia una reconversió industrial molt important i fer una sèrie de sacrificis –tancament de fàbriques, pèrdua de drets adquirits dels treballadors- que el govern ja no es trobava en condicions d'imposar. La dictadura franquista s'havia convertit en una càrrega feixuga pràcticament per a tothom.

2. Terrassa: una ciutat industrial en creixement

a. Les empreses

La situació econòmica durant els anys 40 era molt contradictòria. D'una banda, les empreses terrassenques no havien de patir per la importació de teixits estrangers i podien abastar un mercat espanyol mancat de pràcticament tot i amb molt poca competència interna. De l'altra, una gran part de la població no disposava dels diners necessaris per adquirir aquest productes, hi havia falta de capitals i matèries primeres, l'abastament d'energia era molt dolent i la intromissió constant dels agents de l'estat en el comerç i la indústria va provocar una forta onada de corrupció.

Els empresaris no havien de témer vagues de treballadors ni reivindicacions salarials, ja que els sindicats democràtics estaven prohibits pel govern. A canvi, el govern dificultava molt l'acomiadament de qualsevol treballador i fins i tot les sancions dels empresaris als que no feien bé la seva feina, la qual cosa comportava uns obrers mal pagats i poc acostumats a esforçar-se per produir més.

Amb una política econòmica una mica més realista, els beneficis de les empreses del Vallès es disparen des del 1950. Fins i tot els treballadors van recuperar una part del poder adquisitiu perdut. Les empreses encara tenien dificultats per abastar-se de llana –el govern no volia importacions- i es van trobar amb la competència dels nous teixits artificials que es desenvolupaven als Estats Units i altres estats d'Europa. El mercat espanyol ja no era capaç d'absorbir tot el que es produïa i les empreses es veien obligades a competir entre elles

Una de les característiques més notables de la indústria terrassenca fou la seva fragmentació. Malgrat que les empreses importants eren més grans que les de Sabadell, Béjar o Alacant, convivien amb moltes altres de mitjanes; al tèxtil existien, a més a més, molts petits autònoms que s'encarregaven de fer una part de les feines per compte d'empreses més grans.

*Inauguració de la nova planta d'AGUT S.A.
Foto: Mª Dolors Escudé.
Arxiu Tobella.*

De mica en mica, el tèxtil es va anar complementant amb d'altres activitats, especialment la metal·lúrgia, impulsada per la necessitat de renovació de la maquinària durant els anys 50 i 60 i per l'increment en el consum d'electrodomèstics durant els anys 60 i 70. Si al 1940, acabada la guerra civil, només el 3,5% dels treballadors estava ocupat a la metal·lúrgia i un 5% a la construcció, al 1958, els contractats a la metal·lúrgia ja eren el 13,3% i a la construcció el 6,6%. Aquestes xifres es van anar incrementant fins arribar als 7.000 obrers metal·lúrgics cap al final del període estudiat. En conseqüència el tèxtil va anar perdent importància en termes relatius. Si al 1959 encara donava feina al 69% dels treballadors, al 1975, abans de la gran crisi industrial de la comarca, ja eren només el 45%.

El sector serveis es va desenvolupar lentament. Al 1975 només donava feina al 24% dels treballadors, la qual cosa reflecteix una societat que encara coneixia mancances en moltes necessitats essencials: sanitat, educació, lleure, cultura. D'aleshores ençà el seu creixement ha estat espectacular, en paral·lel amb l'increment de riquesa que ha conegut el país.

b. Els empresaris terrassencs

Tal com hem assenyalat abans, les empreses vallesanes tenien un marcat caire familiar. Aquesta característica, heretada dels temps del naixement del tèxtil, no es va corregir més endavant i va dificultar la formació de conglomerats empresarials forts. La relativament migrada disponibilitat de capitals, la multiplicació dels propietaris després de dues o tres generacions i una cultura fabril molt individualista no animaven gaire les fusions o les aliances estratègiques.

Malgrat aquesta dispersió, els empresaris del Vallès sabien organitzar-se i feia temps que disposaven de sòlides organitzacions patronals, com ara l'Institut Industrial de Terrassa i el Gremi de Fabricants de Sabadell. A més a més, mantenien vincles estrets i fins i tot personals amb les entitats financeres del país –Banc de Sabadell, Caixes d'Estalvi- que adaptaven la seva estratègia de negoci a les necessitats creditícies de la indústria catalana, relativament petites, però vitals per al seu funcionament.

Aquesta burgesia encara va reforçar després de la guerra el seu control polític sobre les ciutats on vivia. A Terrassa i Sabadell pràcticament tots els alcaldes fins als anys 60 són empresaris del tèxtil. El règim de Franco sostenia que totes les classes socials espanyoles havien de quedar sotmeses al control polític de l'Estat i que s'havien d'aplicar mesures socialitzants en defensa d'un repartiment més equitatiu de les riqueses. Els empresaris del Vallès van col·laborar amb el règim però mai van creure en aquest missatge. Tenien un fort sentiment col·lectiu i de classe, forjat pel coneixement personal i l'experiència de la guerra civil, molt traumàtica per a les seves famílies. Ara van fer servir les institucions del franquisme en benefici propi. Fins i tot van mantenir societats mercantils i representants estables a Madrid per defensar els interessos de les seves patronals.

c. Els treballadors

Els treballadors industrials van patir fortament la repressió i la pèrdua de nivell de vida consegüent a la fi de la guerra civil. Una tímida millora d'aquesta situació només es va produir a començaments dels anys 50.

Els sindicats oficials estaven controlats directament pels empresaris i per això totes les reivindicacions s'havien de fer mitjançant els sindicats clandestins. Aquesta lluita era molt perillosa ja que la policia vigilava amb cura qualsevol reunió fora de les associacions permeses pel règim i qualsevol vaga o manifestació estava totalment prohibida. A més a més, els empresaris no donaven feina als treballadors que haguessin destacat per les seves idees contràries al franquisme o fossin massa reivindicatius a la fàbrica.

*Festa patronal d'empresa
Foto: Miquel Marcet.
Arxiu Tobella. Terrassa*

Tot i que es va produir alguna topada durant els anys 40, la conflictivitat laboral va minvar molt entre 1951 i 1957. Segons Jordi Calvet el fet es podria deure a:

- una més gran diversificació econòmica, que va obligar a una certa millora en els salaris per aconseguir treballadors.
- L'increment dels salaris, concedits de vegades pel règim per guanyar popularitat.
- Certes formes de paternalisme dels fabricants, que en alguns casos –pocs- van promoure habitatges, serveis mèdics, primes per als seus treballadors.

- L'arribada de molts immigrants que va provocar un trencament de la solidaritat entre treballadors; mentre els autòctons anaven pujant de categoria dins les fàbriques, els immigrants ocupaven els rengles inferiors de la indústria.

La tasca d'oposició va començar a ser encapçalada pels comunistes del PSUC, que van infiltrar-se dins del sindicat oficial. Alguns delegats obrers provinents dels sectors franquistes (falangistes, catòlics) també van començar a plantejar reivindicacions durant els anys 50, esperonats per les difícils condicions de vida dels treballadors, que no trobaven resposta a la burocràcia oficial dels sindicats.

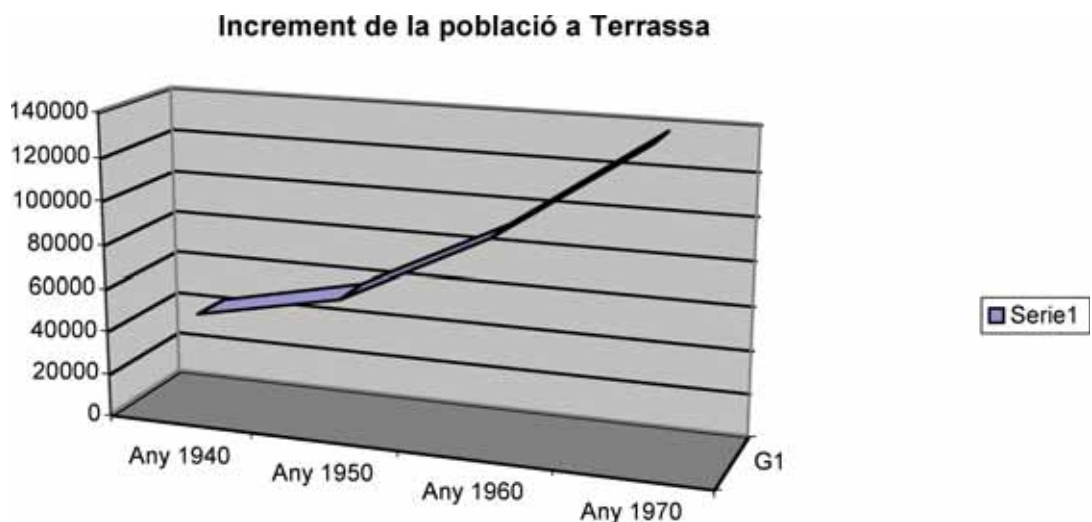
La peça clau per al relleu de la lluita obrera a Terrassa va ser el sorgiment a principis dels anys 60 de CCOO, sindicat clandestí impulsat pel PSUC. Durant aquesta dècada, les demandes socials i la reivindicació de llibertat política van ser canalitzades pels militants del PSUC, sigui als sindicats oficials o clandestins i, més endavant, mitjançant les associacions de veïns.

La resposta del govern fins a la mort d'en Franco va ser la detenció sistemàtica dels opositors coneguts, els acomiadaments de la feina, la infiltració en els grups clandestins, la tortura i la presó. No va aconseguir, amb tot, aturar una creixent onada de solidaritat entre els combatius treballadors terrassencs, que barrejaven demandes salarials, exigència de serveis públics i reclams de llibertat política. El moment àlgid d'aquestes lluites es va produir al voltant de la mort del dictador i el període de la transició.

d. Les migracions

i. Els nous habitants de Terrassa

Un dels fenòmens més impactants i que més va canviar el perfil humà del Vallès i de Catalunya va ser l'allau migratòria que es va produir durant el període que estudiem. La societat espanyola va conèixer un veritable "èxode rural" que va despoblar les regions agrícoles i va transferir la seva població a les grans ciutats, en particular al cinturó industrial de Madrid i, sobretot, de Barcelona.

(Font: Raimon Escudé i Pladellourens L'economia terrassenca 1877-1977, 1977)

Com en qualsevol onada migratòria, els nouvinguts es van concentrar segons els llocs de procedència i destinació. A Terrassa destaca el protagonisme de tots aquells que venien d'Andalusia i de l'Aragó, encara que són presents moltes altres regions, com ara Extremadura o Galícia.

De la importància d'aquest fenomen ens en pot donar una idea el fet que, cap al 1965, la meitat dels habitants de Terrassa ja eren nascuts a fora de Catalunya. Encara avui dia el 20% dels terrassencs tenen Andalusia com a regió de naixement.

Regions de procedència de les persones immigrades a Terrassa

	1957	1965
Catalunya	14,2%	21,4%
Andalusia	63 %	53,8%
Altres regions espanyoles	22,8%	24,8%

(Font: Xavier Marçet i Gisbert, en Hª de Terrassa, 1987)

ii. El creixement urbanístic

El creixement de la població no anava acompanyat d'un increment en la construcció d'habitatges. Mancaven capitals d'empresaris privats, i el govern quedava molt lluny de fer prou per abastar la demanda. A més a més, molts dels nouvinguts no disposaven d'ingressos per garantir el pagament d'un habitatge i ningú no s'arriscava a construir per a aquesta mena de clientela.

Per això, els nous obrers de la indústria havien de viure rellogats dins d'habitatges d'altri en condicions molt precàries i, amb molt d'esforç, només aspiraven a comprar un petit terreny on bastir ells mateixos una casa treballant els diumenges i altres dies festius.

Com que els terrenys més propers a la part ja urbanitzada de Terrassa eren molt cars, van començar a sorgir barris de barraques i habitatges molt humils una mica més enllà, cap a la Maurina, la riera de Les Arenes, Can Boada, La Grípia, etc. Terrassa es va veure envoltada per una mena de "corona" de barris d'immigrants, mal connectats amb el centre, sense prou abastament d'aigua i llum, molt mancats de botigues i de qualsevol servei necessari a la comunitat (escoles, serveis mèdics, transports, espais públics...). La gent que vivia a la Terrassa tradicional normalment mai s'acostava a aquests nous barris i no coneixia a la pràctica la depriment situació socioeconòmica que es donava a la seva mateixa ciutat, tal com recull el testimoni d'una de les persones que van viure intensament aquella època, Josep Boix Gené: "En aquells dies, anàvem a conèixer aquesta urbanística extrema i espontània, nascuda els diumenges i festes entre setmana, gràcies als "punts" [increment del salari en funció dels fills] i a les hores extraordinàries, entre sorpreses, rubors i vergonyes. Les aigües negres circulant enmig d'imaginaris carrers, emanacions i ferums per tot arreu i una gent, treballadora i honrada, que viuen en la més gran misèria ciutadana i arquitectònica, sense aigua, amb poca llum i amb les escombraries amuntegades a qualsevol racó... Ens mancava la perspectiva dels anys per a poder comprendre tot allò que passava a pocs quilòmetres de la Plaça Vella" (*Josep Boix Gené. El urbanismo en Terrassa 1877-1977, p. 74*).

Foto: Lluís Coramines.
Arxiu Tobella. Terrassa

Els propietaris de finques van aconseguir fer enrera el Pla General d'Ordenació de 1951 que perjudicava les seves possibilitats d'especular i Terrassa va créixer sense cap directriu fins al 1965. Aquesta manca de vertebració de la ciutat es va veure agreujada quan l'"Obra Sindical del Hogar", l'organisme de la dictadura per a la construcció d'habitatges obrers, va emprendre projectes com ara els blocs de Sant Llorenç, Montserrat, Can Jofresa o Pla del Bonaire; tots ells ben necessaris, però aixecats en terrenys barats, lluny del centre i mal comunicats, amb densitats de població molt altes que quedaven marginades de la vida quotidiana al centre.

e. Les riudes del 62

El 25 de setembre de 1962, el Vallès Occidental va patir una riuada catastròfica. Les pluges torrencials, caigudes en molt poc espai de temps es van precipitar per la riera de les Arenes i la de Rubí arrossegant tot el que trobaven al seu pas.

Foto: Vicenç Serrano
Arxiu Tobella. Terrassa

Els efectes d'aquesta riuada encara van ser més greus perquè la llera de les rieres havia estat sovint ocupada per edificacions –cases, magatzems, fins i tot petites fàbriques- que no respectaven el curs natural de l'aigua, com a resultat del caòtic creixement urbà d'aquells anys i l'escassa vigilància de les autoritats municipals.

Oficialment es van comptar 441 morts i 374 desapareguts a tota la comarca, però probablement el nombre de víctimes va ser superior.

Els danys industrials foren també molt greus. Moltes empreses van perdre la maquinària, les peces enllestides que tenien emmagatzemades i moltes matèries primeres. Per un moment es va témer que la indústria tèxtil catalana es veiés parализada i això portés moltes empreses a fer fallida, i no només les afectades per la riuada.

Localitat	Tipus d'indústria	Danys
Sabadell	Tèxtil	431 milions de pta.
	No tèxtil	25 milions de pta.
Terrassa	Tèxtil	260 milions de pta.
	No tèxtil	44 milions de pta.
Castellar		140 milions de pta.
Ripollet		82 milions de pta.
Cerdanyola		17 milions de pta.
Montcada		117 milions de pta.
Rubí		118 milions de pta.

Font: Jordi Calvet. "Els crèdits de la riuada".
TERME, 17 (nov. 2002) pàg.
153-174.

Una reacció de solidaritat popular es va desfermar a tota Espanya i fins i tot el mateix règim de Franco va esforçar-se per minvar els greus efectes de la crisi. Eren moments d'obertura econòmica a l'exterior i els ministres d'economia del govern –els anomenats “tecnòcrates”- cercaven el suport dels empresaris catalans a diferència dels vells ministres militars o feixistes que havien dirigit el país des de la guerra.

Per això es va concedir una forta quantitat de diners en crèdits a les empreses, que si s'afegeix a les indemnitzacions del mateix govern i de les assegurances, les desgravacions fiscals, l'allargament de terminis en el pagament d'impostos i els donatius recaptats, podrien superar els 4.000 milions de pessetes, una quantitat força important per l'època, amb la condició, això sí, que cap empresa no podia fer fallida i acomiadar els treballadors. Una bona part dels empresaris van retornar aquests crèdits en condicions molt favorables durant els anys següents. Una altra part no ho va fer i, amb la crisi dels anys 70, el cobrament d'aquests crèdits es va arrossegar fins al 1991

L'esforç conjunt de treballadors i empresaris va permetre que, en poc més de sis mesos, la producció industrial tornés a la normalitat i es pogués fer front a totes les comandes. A més a més, les indústries es trobaven ara amb una renovació de la maquinària que millorava molt la seva productivitat.

Foto: Vicenç Serrano.
Arxiu Tobella. Terrassa

3. L'arribada de la crisi

a. L'economia de Terrassa al final del franquisme

Els empresaris catalans desitjaven una obertura de l'economia i la liberalització d'una part dels intercanvis amb l'exterior. Malgrat tot sabien que la situació industrial era tan feble que es podia produir el tancament de nombroses empreses –sovint les més petites- degut a la competència. Va ser necessari establir oficialment un Pla de Reestructuració Tèxtil el 1963 que va modernitzar les empreses.

Això va permetre un nou essor de la producció. Malauradament, no tot van ser encerts. Els industrials terrassencs van fer un gran esforç de modernització en sectors tradicionalment rendibles (confecció de mitges) però que van conèixer un salt tecnològic endavant poc després que va ensorrar les seves expectatives.

b. Tancament i transformació de les indústries.

Després d'alguns ensurts com els de 1957 i 1967, al 1974 el tèxtil de Terrassa va conèixer una crisi estructural irreversible. Tradicionalment centrat en la transformació de la llana, venia patint des de feia uns anys la competència de les noves fibres sintètiques, agreujada ara per la competència de les noves fàbriques instal·lades als països del

Tercer Món, l'obertura del mercat espanyol al comerç mundial i les dificultats per exportar derivades de la gran crisi econòmica internacional de 1973 que va reduir les compres de l'estranger.

No només va ser el tèxtil, també la metal·lúrgia va patir aquesta competència i l'aturada de les inversions a causa de la inestable situació política. La pràctica paralització de l'arribada d'immigrants també va suposar un cop fort per a la construcció. Només el sector serveis va créixer espectacularment durant aquests anys, per satisfer les noves demandes socials. L'atur va aparèixer com a fenomen estructural al mateix temps que una munió de joves, fills del "baby boom" dels anys seixanta, i de dones, s'incorporava per primera vegada al mercat de treball.

Foto: Lluís Coramines.
Arxiu Tobella. Terrassa

Tot això va emportar-se algunes de les empreses de més renom i va destruir la cohesió del grup d'empresaris industrials que havia dirigit la ciutat des de feia més d'un segle. Un cert nombre de treballadors van iniciar el retorn a les seves regions d'origen i molts dels seus descendents cercaven una sortida professional pujant la seva categoria gràcies a l'estudi. Els sindicats, que havien assolit tanta força a la clandestinitat, van veure disminuir l'afiliació poc després de la mort del general Franco, fruit del desencís de molts treballadors i del tancament de les indústries.

Reestructuració del sector tèxtil de la llana (1975-78)

	Empreses amb sol·licitud aprovada	Empreses amb cessament total d'activitat	Nombre de treballadors afectats	INDEMNITZACIONS		
				Acomiadaments	Jubilacions	Destrucció de maquinària
Terrassa	72	64	4.145	1.524.212.446	61.695.663	17.249.339
Sabadell	137	116	6.032	1.669.134.491	60.131.991	22.517.988
Vallès Occ.	212	183	10.257	3.205.633.455	121.827.654	39.852.104
Catalunya	230	195	11.556	3.702.161.118	168.019.599	42.743.919
Total Pla	260	219	13.238	4.181.899.061	193.883.193	50.904.919

Font: III Conferència local del P.S.U.C. Cif. Xavier Marçet i Gisbert en Història de Terrassa, 1988

Història oral, història social

La història de la humanitat arriba composta d'un seguit interminable de fets, dades, comportaments, mentalitats, cultures... que fan absolutament impossible que una ment humana pugui estendre la seva comprensió a tot el conjunt d'un sol cop. No podem recordar "tot" el que ha passat. Llavors, què ha de recordar l'historiador? Allò que és important i significatiu per a donar resposta als nostres interrogants.

Homenatge a la Tercera Edat de la Caixa d'Estalvis de Terrassa.

Foto: Arxiu Tobella. Terrassa

El més interessant és que no hi ha només una categoria de dades que resultin importants. Els fets polítics ho són, però també ho són els comportaments sociològics, els avenços tecnològics, la dimensió cultural o espiritual de les persones. I no hi ha una única categoria de persones capaç de generar profunds canvis històrics. Un canvi de govern és transcendent, però també ho és el canvi de mentalitat dels joves durant el segle passat, els canvis en la condició de les dones al món occidental, les transformacions econòmiques o les diferents maneres de viure el lleure o gaudir de la cultura que es donen entre generacions. Durant molt de temps es va pensar que només els "grans" homes i dones "feien" la història. Avui sabem que tots som protagonistes d'allò més profund i important.

De la mateixa manera, no hi ha un espai privilegiat. La història no es fa només als palaus o les esglésies, a les seus del govern o a les capitals polítiques. Hi ha una història feta pel poder i també hi ha una història feta pel conjunt de la societat, a cada poble, a cada ciutat, al món rural i al món urbà.

Per això també hem de restar amatents a la pluralitat de fonts que ens pot transmetre el saber històric. Quan només es feia història del poder, els documents escrits, les grans obres arquitectòniques o, en general, artístiques

semblaven testimonis privilegiats d'una època. Avui sabem que, per acostar-nos a tota la riquesa humana, cal barrejar moltes fonts. Que tanta importància per conèixer el món pot tenir un quadre destinat a un gran palau com els objectes que decoren una casa burgesa o un habitatge de treballadors; que els documents escrits ens expliquen una part de la realitat i que d'altres només poden arribar de la mà de persones que poques vegades deixen constància escrita de les seves vivències.

La història oral, el relat personal i directe del que s'ha viscut ens permet trobar i preservar imatges del passat, fets, experiències viscudes que d'altra manera es perdrien i que generalment corresponen a persones com nosaltres.

Per a la història oral l'eina fonamental és l'entrevista. Un dels avantatges de l'entrevista és que ens resulta molt familiar. I, com sempre, aquest és també el pitjor perill. Tothom sap el que és una entrevista. Tothom ha vist com les fan els periodistes. I tothom pot ser víctima de la temptació de fer el mateix.

Homenatge a la Tercera Edat de la Caixa d'Estalvis de Terrassa.

Foto: Arxiu Tobella. Terrassa

Una entrevista històrica no és exactament com una entrevista periodística. No volem saber només el que pensa o explica una persona. Volem reconstruir una realitat dins un marc temporal. La història oral pot reconstruir una "història de vida" -totes les dimensions del que ha viscut una persona- o també pot ser temàtica. Nosaltres farem una història oral temàtica. Volem saber coses al voltant del "*desenvolupament i crisi d'una ciutat industrial: la Terrassa de 1950 a 1975*". Ens interessa reconstruir aquest aspecte de la vida d'una ciutat mitjançant alguns dels seus protagonistes. I tenim una gran responsabilitat, perquè alguns dels testimonis només tindran aquesta oportunitat de ser recollits. Si no, es perdran per sempre.

Perquè aquests testimonis siguin històricament vàlids, cal situar-los en el coneixement del període treballat, de tal manera que l'entrevista respongui a la voluntat d'obtenir informacions significatives. Aquestes preguntes han estat sotmeses a un ordre, però un ordre obert, que permet a l'entrevistat desenvolupar també el seu discurs sobre les coses. I un dels fets més importants ha estat l'honestedat. L'entrevistat/da ha de ser en tot moment conscient del que pretenem fer i ha de veure com hi pot col·laborar.

En definitiva, malgrat que aquesta experiència es planteja des d'una perspectiva didàctica, els seus protagonistes no deixen de ser testimonis històrics. Ells i elles han viscut una llarga etapa que ens enriqueix a tots i que ens permet saber més sobre el món, conèixer la realitat més propera i projectar-la cap a d'altres que ens resultin més llunyanes. Ells i elles transmeten ara allò que resulta insubstituïble: la memòria històrica personal; com demà potser algú ens demanarà que deixem testimoni de la nostra.

Relació de persones entrevistades

Entrevistes enregistrades que formen part de la col·lecció de DVD *Memòria terrassenca. Expansió i crisi industrial 1950-1975*, que correspon al treball de *Recerca i arxiu de fonts orals* del curs 2006-2007.

Núm. 1.

JOAQUIM BADIA. Advocat. Nascut a Terrassa el 1928.

Entrevistat per Tània Pinosa i Mireia Serra de l'IES Ègara i Pablo González i Eva Campos de l'IES Matadepera

Núm. 2.

CONXA BAYÓ. Enginyera tèxtil i conservadora del MNATEC. Nascuda a Terrassa el 1936.

Entrevistada per Tània Pinosa i Mireia Serra de l'IES Ègara i Iris Flotats i Pau Porcar de l'IES Matadepera.

Núm. 3.

MARGARIDA CENDRA. Treballadora del tèxtil. Nascuda a Casserres el 1925.

Entrevistada per David García, Mar Ortega i Lidia Arias de l'IES Montserrat Roig.

Núm. 4.

RAFAEL COMAS. Empresari tèxtil. Nascut a Terrassa el 1942.

Entrevistat per Karen Alejandra Bolaños i Sandra González de l'IES Ègara.

Núm. 5.

LETÍCIA DÍAZ. Treballadora del tèxtil i sindicalista. Nascuda a Sarria (Lugo) el 1936.

Entrevistada per Kati Pérez, Sheila Martínez i Sergi Andreu de l'IES Nicolau Copèrnic.

Núm. 6.

ARSENIO FERNÁNDEZ. Sastre. Nascut a Madrid el 1929.

Entrevistat per Mouna Amlih, Bilal El Khaddari, Mimoun Belgartit i Martin Lago de l'IES Nicolau Copèrnic.

Núm. 7.

ARTUR FONT. Empresari tèxtil. Nascut a Santa Coloma de Farnés el 1922.

Entrevistat per Mar Ortega, Lúcia Arias, Verónica Mañas i David García de l'IES Montserrat Roig.

Núm. 8.

FRANCESC GORDILLO. Empleat públic i sindicalista. Nascut a Aguadulce (Sevilla) el 1948.

Entrevistat per Jesús Vázquez, Carles Gómez i Maria Reyes de l'IES Nicolau Copèrnic i Xavier Rincón i Ricard Oma de l'IES Torre del Palau.

Núm. 9.

JUAN LÁZARO. Treballador del tèxtil. Nascut a Ocaña (Almeria) el 1924.

Entrevistat per Loredana Scurtu i Sara Raul dos Anjos de l'IES Ègara i Joel Kashila i Santi Robert de l'IES Matadepera.

Núm. 10.

TERESA MARCÈ. Treballadora del tèxtil. Nascuda a Barcelona el 1927.

Entrevistada per Alba Flotats i Irina Fuentes de l'IES Torre del Palau i Oscar Salvador, Míriam Curràs i Sergi Andreu de l'IES Nicolau Copèrnic

Núm. 11.

JOSEP MONSONET. Mecànic, conductor i empresari. Nascut a Terrassa el 1929

Entrevistat per Mar Ortega, Lúdia Arias, Verónica Mañas i Núria Barranco de l'IES Montserrat Roig

Núm. 12.

MIQUEL RAMBLA. Empresari tèxtil. Nascut a Terrassa el 1919.

Entrevistat per Alba Cárdenas, Marta Serrano i Manuel Rosa de l'IES Ègara i Lúdia Arias de l'IES Montserrat Roig.

Núm. 13.

ISIDRE ROCA. Enginyer tèxtil i empresari. Nascut a Terrassa el 1925.

Entrevistat per Brian Juan Parra i Alexis Morillo de l'IES Ègara i Albert Bonet i Cristina Vert de l'IES Matadepera.

Núm. 14.

JAUME SABRIÀ. Metge. Nascut a la Seu d'Urgell el 1923.

Entrevistat per Victòria Franco i Marta Martín de l'IES Ègara i José Aladid i Ferran Sabrià de l'IES Montserrat Roig.

Núm. 15.

LLUÍS TORRAS. Treballador del tèxtil. Nascut a Terrassa el 1929.

Entrevistat per Gerard Alier, Sergi Borrell i Ferran Sabrià de l'IES Montserrat Roig i Marta Illescas i Minerva Morales de l'IES Ègara

Presentació de les activitats

Les propostes d'activitats que us presentem a continuació pretenen donar orientacions per utilitzar els DVD que us adjuntem com a font d'informació per al treball a classe. Només són idees que us en poden suggerir d'altres que segur que seran més ajustades als vostres objectius i a les possibilitats del vostre alumnat. Pensem en alumnat d'ESO, però les activitats es poden adequar a nois i noies més grans o més joves, si el professorat les adapta. Us comentem les propostes que fem per tal que es puguin entendre millor.

El primer grup d'activitats respon a aquest esquema:

- En primer lloc cal escoltar la informació que ens dona l'entrevista. El professorat l'hauria de presentar. Valdria la pena remarcar que no són entrevistes fetes per professionals sinó per alumnat de 4t d'ESO i que, per tant, ni el qüestionari, ni la forma de preguntar és "professional", ni l'enregistrament de les imatges és de qualitat. Cal situar les entrevistes en el marc del projecte de col·laboració dels estudiants en la recuperació de la memòria històrica.
- En segon lloc, a cada fitxa hem suggerit qüestions que poden ajudar a seguir l'entrevista, a manera d'activitat de comprensió oral. Són moltes; les podeu fer respondre totes o només les que considereu més interessants. També podeu adaptar el nombre de respostes que demaneu a les característiques de cada alumne, ajustant així l'activitat a la diversitat de la vostra aula.
- Després hi ha una activitat de síntesi en la qual es demana que es comparin alguns aspectes històrics d'ara fa aproximadament mig segle amb l'actualitat. Aquí el que importa no és el detall de la resposta de l'entrevistat sinó la informació global que se'n pot desprendre.
- A continuació podem demanar que l'alumnat compari la informació que dona el testimoni amb les informacions que pot extreure del seu context més proper. Això obligarà l'alumnat a preguntar a les persones grans del seu entorn i li permetrà comparar la informació que dona l'entrevistat amb altres fonts d'informació més pròximes.
- Finalment, demanem que el noi o la noia reflexioni sobre les causes de tot plegat, construeixi la seva opinió a partir de la dades i dels seus coneixements previs i l'expressi de manera ordenada.

Per acabar, presentem una proposta menys guiada, que es basa en unes dades aportades per Francesc Gordillo en l'entrevista que se li va fer. Conté suggeriments per a tasques de recerca per als nois i noies més grans, quan ja són més autònoms i tenen més coneixements de ciències socials.

Esperem que aquestes propostes d'activitats us facilitin la utilització a l'aula d'aquests testimonis que hem recollit de cara a col·laborar en l'elaboració de la història recent de la nostra ciutat.

Propostes de treball sobre algunes entrevistes

Joaquim Badia. Advocat.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 1. Aquesta entrevista la van realitzar Tània Pinosa i Mireia Serra de l'IES Ègara i Pablo González i Eva Campos de l'IES Matadepera.

2. Respon:

- Quin any neix el Sr. Badia?
- Què ens explica de la situació de Catalunya durant el descobriment d'Amèrica?
- Per què la Primera Guerra Mundial va ser tan important per a la indústria terrassenca?
- Quin motiu portava a comprar maquinària vella?
- Comenta la situació dels emigrants quan arribaven.
- Indica els avantatges que va comportar l'establiment de la Seguretat Social.
- Destaca algun aspecte de la crisi econòmica dels anys 70.
- Com va reaccionar part de la població de la ciutat amb l'impost de les bicicletes de 1956?
- Quants treballadors tenien les grans empreses?
- Compara la situació dels homes i de les dones a les indústries tèxtils.
- Valora la importància de la indústria de la nostra ciutat.
- Com es resolía la manca de matèria primera?
- Quin significat tenien els sons de les sirenes de les fàbriques per a la població?
- Destaca com va afectar a la societat la crisi econòmica.
- Per què diu el Sr. Badia que és important la feina d'advocat?

3. Compara:

Terrassa	Fa 50 anys	Ara
Nombre d'habitants		
Nombre d'afiliats a la Seguretat Social		
Nombre d'indústries tèxtils		
Nombre d'immigrants		
Nombre d'advocats		
Nombre d'advocades		

4. Pregunta

- Intenta parlar amb algun advocat o alguna persona del teu entorn i investiga en què consisteix la feina de Magistrat. Com s'hi arriba? Interroga el professor de llatí sobre l'etimologia de la paraula magistrat.
- Com ha evolucionat la feina de l'advocacia en els darrers anys? En quines feines està especialitzada actualment?
- On està situat el Col·legi d'Advocats de Terrassa? Quin any es va fundar?

5. Opina

Fes un debat amb els teus companys de classe sobre els avantatges i desavantatges de l'augment del nombre d'advocats dels darrers anys. Què opines de la incorporació de les dones a aquesta professió? Explica una situació ocorreguda recentment que, al teu parer, sigui injusta.

Foto: Arxiu Tobella. Terrassa

Conxa Bayó. Enginyera tèxtil i conservadora del MNATEC.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 2. Aquesta entrevista la van realitzar Tània Pinosa i Mireia Serra de l'IES Ègara i Iris Flotats i Pau Porcar de l'IES Matadepera.

2. Respon:

- Quin any va néixer la Sra. Conxa Bayó?
- Quins estudis va realitzar?
- Què ens explica de la creació del MNATEC?
- Com van anar arribant les màquines al Museu?
- Quin tipus de màquines hi ha actualment al Museu?
- Per què Terrassa es va desenvolupar tant com a ciutat industrial?
- Comenta algun aspecte de l'arribada dels immigrants a Catalunya.
- Quins canvis s'han plantejat els darrers 50 anys en la indústria?
- Què significa el comentari que fa la Sra. Conxa Bayó: *El tèxtil actual és alta tecnologia*.
- Què ens explica de l'home que va arribar a la Lluna?
- Describeu els anomenats teixits tècnics.
- Quina diferència hi ha entre els teixits anteriors, i els anomenats "teixits de sempre"?
- Com es va "descobrir" la màquina de vapor d'Anglès (Girona)? Per què és important?
- Quan comencen a electrificar-se les empreses a Terrassa?
- En què van consistir les restriccions posteriors a la guerra civil?

3. Compara:

Terrassa	Fa 50 anys	Ara
Nombre d'alumnes a l'Escola d'Enginyers		
Dones matriculades		
Tipus de teixits		
Velocitat d'un teler		
Tipus de telers		
Nombre de Museus de Terrassa		

4. Pregunta

- Què és l'Institut d'Investigació de l'Escola d'Enginyers de Terrassa? A quin carrer està situat? Quina tasca desenvolupa?
- Quina és la feina d'una conservadora de museu?
- Com ha evolucionat la feina dels enginyers els darrers 50 anys?
- Quines titulacions s'imparteixen actualment a l'Escola de Terrassa? Quina va ser la primera que es va impartir?
- Per què el vapor és el símbol de la industrialització?
- Qui va inventar la màquina de vapor?

5. Opina

Per què hi havia tan poques alumnes matriculades a l'Escola d'Enginyers fa 50 anys? Et sembla correcte que les dones estudiïn enginyeries? Veus important que es conservin els edificis més emblemàtics de la industrialització? I els objectes? Per què?

*Foto Lluís Coromines
Arxiu Tobella. Terrassa*

Rafael Comas. Empresari tèxtil.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 5. Aquesta entrevista la van realitzar Karen Alejandra Bolaños i Sandra González, de l'IES Ègara.

2. Respon:

- a) Quan i on va néixer el Sr. Comas?
- b) Quins estudis va tenir?
- c) Quin era el paper del català i el castellà a l'escola?
- d) Quins van ser els primers actes públics en català on va ser present?
- e) Com recorda el franquisme de la postguerra?
- f) Quina va ser la seva evolució ideològica?
- g) Com era el tèxtil de la postguerra?
- h) Com va ser la crisi dels anys 70?
- i) Quina és la situació del tèxtil de Terrassa avui dia?
- j) A quina activitat es va dedicar l'entrevistat després de la seva prejubilació?
- k) Quin ha estat el principal objecte de les seves recerques?

3. Compara:

El paper del català i el castellà sota el franquisme i en l'actualitat.

4. Pregunta:

Fes una llista de les empreses tèxtils més importants que van desaparèixer durant els anys 80-90.

5. Opina:

El Sr. Comas diu que moltes persones consideren un avantatge la diversificació de les activitats productives a Terrassa. Què en penses? Mira de buscar aspectes positius i negatius en aquest fet. Fes el teu balanç.

Foto Lluís Coromines
Arxiu Tobella. Terrassa

Artur Font. Empresari tèxtil.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm.7. Aquesta entrevista la van realitzar Mar Ortega, Lúdia Arias, Verónica Mañas i David García, de l'IES Montserrat Roig.

2. Respon:

- a) On va néixer i per què va venir a viure a Terrassa, el Sr. Font?
- b) Quins estudis va tenir?
- c) Com va començar a treballar? I quins canvis de feina va fer? Per què?
- d) Com es distribuïen els llocs de producció tèxtil als anys seixanta?
- e) Als 60 faltava gent. Com era el procés d'arribada i d'establiment a la ciutat?
- f) Homes i dones: feines diferents. Com ho explica?
- g) Quines van ser les conseqüències de l'aiguat a la indústria tèxtil?
- h) Quina va ser l'actitud dels empleats, segons ell?
- i) En què van consistir els ajuts oficials per a la reconstrucció de la indústria?
- j) La prosperitat ofería als treballadors possibilitat de promoció social. Com ho descriu el Sr. Artur Font?
- k) Quina relació hi havia, aquests anys, entre prosperitat agrícola i guanys del tèxtil?
- l) Com explica el Sr. Artur Font la crisi actual?
- m) Ell situa el més fort de la crisi als anys 90. Parla per Terrassa? Per qui parla?
- n) Què n'opina de la globalització? Com se'n diu de la política (que ell enyora) de fer pagar aranzels a la importació de productes estrangers?
- o) Quina valoració fa el Sr. Artur Font de la feina tèxtil?

3. Construeix la seqüència del procés de la llana:

Operació	Matèria	Màquina	Producte

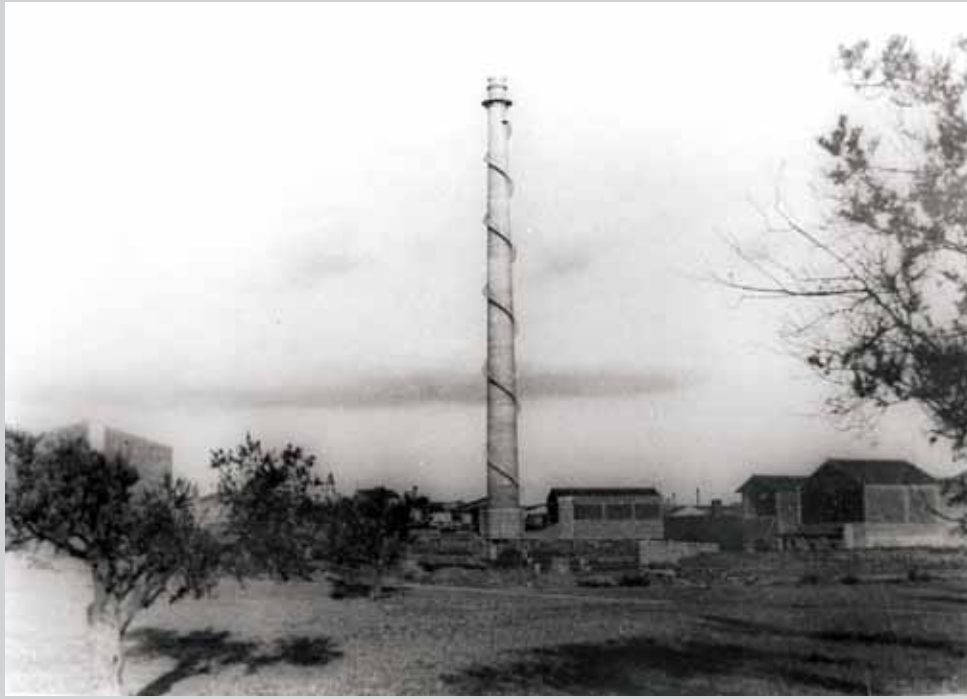
4.Pregunta:

A algú que hagi treballat al tèxtil:

- Com funcionava el sistema dels quatre torns.
- Quins horaris es feien.
- Quines festes i vacances hi havia.

5. Opina

El Sr. Artur Font recorda l'empresa tèxtil com una feina apassionant, en la qual hi ha col·laborat molta gent, des de diverses responsabilitats, i que ha ofert també a altres persones la possibilitat de promoció social i de fer-se ells mateixos empresaris. Debateu aquest punt de vista i observeu que pot tenir, com a mínim, dues interpretacions.

*Foto Lluís Coromines
Arxiu Tobella. Terrassa*

Francesc Gordillo. Empleat públic i sindicalista.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm.8. Aquesta entrevista la van realitzar Jesús Vázquez, Carles Gómez i Maria Reyes de l'IES Nicolau Copèrnic i Xavier Rincón i Ricard Oma, de l'IES Torre del Palau.

2. Respon:

- Com va arribar a Terrassa el Sr. Gordillo?
- Quins estudis va tenir?
- Com va començar a treballar i quins canvis de feina va fer? Per què?
- Per què Terrassa atreïa gent en aquell moment ("efecto llamada")?
- Quins factors afavoreixen el ràpid creixement dels anys 60 a Terrassa?
- Quins eren els salaris de l'època?
- Quines eren les condicions de treball?
- Com era la vida al barri?
- Es protestava, és clar, però a quin risc...
- Per què la gent de fora acceptava les dures condicions de vida i de treball de Terrassa?
- Quines són les causes de la crisi dels anys 70?
- Quina va ser la resposta dels sindicats?
- En què consistien els plans de reestructuració per als empresaris? I per als treballadors?
- Quina va ser l'actitud dels empresaris?
- Com es va resoldre la crisi, pel que fa a la feina?
- Com hi van contribuir les diverses classes o sectors socials?

3. Compara les dues migracions, la dels anys 60 i la d'ara:

<i>posa un a creu a la resposta més apropiada</i>	Espanya > Alemanya	Magrib>Espanya
Van a treballar on hi ha feina		
El país d'origen es beneficia dels diners que envien a la família		
El país d'origen no s'ha d'ocupar d'oferir-los serveis		
Molts s'ocupen a l'agricultura		
Molts s'ocupen a la indústria		
Molts s'ocupen als serveis		
Molts s'ocupen a la construcció		
La majoria pensa en quedar-se		
La majoria pensa en tornar al seu lloc d'origen		

4. Pregunta:

A algú que hagi perdut la feina en la reestructuració de la llana del 75 al 79 sobre aquestes qüestions:

- Efectes va tenir la crisi en la seva vida.
- Com va valorar l'acció del govern.
- Com valora l'acció dels sindicats.
- Si la pèrdua de la feina va afectar la relació amb els companys.
- Si li va fer canviar la manera de pensar.

5. Opina:

La desaparició del tèxtil no es va fer sense resistència. El Sr. Francesc Gordillo, com a dirigent sindical, va tenir un paper important en les mobilitzacions obreres i ciutadanes d'aquells moments. Va valer la pena la lluita? Raona-ho.

Miquel Rambla. Empresari tèxtil.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 12. Aquesta entrevista la van realitzar Alba Cárdenas, Marta Serrano i Manuel Rosa de l'IES Ègara i Lúdia Arias de l'IES Montserrat Roig.

2. Respon:

- a) El Sr. Miquel Rambla, quin any neix i a on?
- b) Què va estudiar?
- c) Quants fills va tenir? Per què diu que en va tenir tants?
- d) Quin va ser el primer contacte amb el treball al tèxtil?
- e) Com es va formar la seva empresa?
- f) El Sr. Rambla comenta que hi havia relacions de fraternitat a la seva empresa, a quina raó ho atribueix?
- g) Què era el sindicat vertical?
- h) Abans de l'arribada de les llibertats, els empresaris tenien relació amb els sindicats clandestins com CCOO?
- i) En aquest període de creixement quins % d'augment de sou aconseguien els treballadors?
- j) Quines eren les empreses més importants de Terrassa en aquesta època de creixement?
- k) Com arriba a ser el Sr. Miquel Rambla president de l'Institut Industrial?
- l) Amb quina idea va entrar a fer de president?
- m) Què no esperava que hauria de fer i va haver de fer molt?
- n) De quines altres entitats formava part arran del càrrec que tenia?
- o) A què atribueix la crisi dels anys 70?
- p) Per què aquesta crisi no va afectar la seva empresa?
- q) A quines idees sobre economia s'adscriu?
- r) Quina opinió té del Pla de Reestructuració?
- s) La CECOT la formaven els mateixos sectors empresarials que l'Institut Industrial? Qui era el capdavanter de la Unió Comercial?
- t) Finalment la seva empresa també tanca. Per quin motiu?
- u) Quina influència tenen l'antic GATT i l'actual OMC en la crisi actual del tèxtil?
- v) Quin % sobre el total del producte tenien els salaris a Espanya? Quin % tenien a Tailàndia?
- w) Com veu la ciutat d'aquesta època?
- x) Quins aspectes negatius dels canvis socials li ha tocat viure, a la seva família?

3. Compara:

Terrassa	Fa 50 anys	Ara
Sectors industrials predominants		
Empreses de Terrassa més importants		
Augments del sou i de la inflació		
Entitats en les quals s'unien els industrials		
Enemics principals dels empresaris		
Causas de les crisis econòmiques		
Causas del tancament de les empreses		
Quins sectors econòmics predominen: indústria / comerç i serveis		

4. Pregunta:

A alguna persona gran del teu entorn quines creu que són les causes del tancament de les grans empreses del tèxtil de Terrassa

- a) En què coincideixen amb el Sr. Miquel Rambla?
- b) En què no coincideixen?

5. Opina:

En què et sembla que es diferencien els grans empresaris d'ara respecte als dels anys 50 a 70? Les grans empreses d'ara són del sector industrial? Són propietat de les famílies riques de Terrassa? D'on provenen els grans capitals? On s'inverteixen? Fes un comentari sobre el que coneixes del món empresarial terrassenc i de la manera de fer i invertir les grans fortunes.

Isidre Roca. Enginyer tèxtil.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 13. Aquesta entrevista la van realitzar Brian Juan Parra i Alexis Morillo de l'IES Ègara i Albert Bonet i Cristina Vert de l'IES Matadepera.

2. Respon:

- a) Quin any i on va néixer el Sr. Isidre Roca?
- b) Què ens explica dels termes municipals de Sant Pere i de Terrassa?
- c) Com va ser la industrialització de Terrassa?
- d) Què diries de l'arribada de l'electricitat a la ciutat?
- e) De quina manera va anar canviant la societat terrassenca?
- f) Què eren "les cases barates"?
- g) Explica la importància del tren per al desenvolupament de la ciutat
- h) Quin era el significat del "tren de baix"?
- i) La Rambla era com la d'ara?
- j) Cita els problemes que ocasionava el transport amb carros.
- k) Per on arribava el carbó?, com es distribuïa?
- l) Qui eren els "vigilants"? quina feina feien?
- m) Com es divertia la població de Terrassa fa 50 anys?
- n) Com recorda el Sr. Roca l'arribada de la ràdio a Terrassa?
- o) Estudis que va realitzar.
- p) Empreses on va treballar.
- q) Diu que l'empresa familiar va iniciar-se el 1913. Fins a quin any ens explica que va durar?
- r) Fes una descripció de les màquines tèxtils de Terrassa de fa 50 anys.
- s) Explica el procés de la llana des que surt del be.
- t) Què eren les selfactines?
- u) A què s'anomena "fàbriques del ram de l'aigua"?

3. Compara:

Terrassa	Fa 50 anys	Ara
Nombre d'estacions de tren		
Estat dels carrers		
Transport per la ciutat		
Diversions de la població		

4. Pregunta

Una institució important per a la indústria llanera de la ciutat va ser l'Acondicionament Terrassenc. Esbrina quines tasques feia. On està situat? Qui va construir l'edifici?

Per què et sembla que va tancar la indústria tèxtil del Sr. Isidre Roca?

5. Opina:

Com era la vida de la ciutat quan el Sr. Isidre Roca era petit? I ara? Comenta què va suposar, a parer teu, l'arribada de la ràdio a Terrassa. Opina sobre les causes i conseqüències del tancament de la petita i mitjana empresa tèxtil a la nostra ciutat.

Jaume Sabrià. Metge.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 14. Aquesta entrevista la van realitzar Victòria Franco i Marta Martín de l'IES Ègara i José Aladid i Ferran Sabrià de l'IES Montserrat Roig.

2. Respon:

- a) El doctor Sabrià, quin any neix i on?
- b) On va haver d'anar per estudiar medicina?
- c) Quantes "cartilles" de la Seguretat Social tenia al començament?
- d) Segons diu el doctor Sabrià, a l'hospital en aquell temps s'hi anava a morir. Què vol dir?
- e) Com eren les cases dels pacients de "Pueblo Nuevo"?
- f) Com es traslladava als domicilis dels malalts els primers 6 anys? I els següents? Quant temps feia que treballava quan va tenir el primer cotxe?
- g) Què eren les "conductes" o "iguales"?
- h) On anaven els malalts a visitar-se?
- i) Per què la gent rica enviava "les minyones" al metge?
- j) Què va significar per Terrassa la riuada del 62?
- k) Per què el doctor Sabrià diu que va estar molt content de "poder tornar a plorar"?
- l) Què és l'estraperlo? Què era el petit estraperlo i què eren els grans estraperlistes?
- m) Per què el doctor Sabrià donava les mostres dels laboratoris als pacients?
- n) Com es rentaven els metges quan anaven a visitar els malalts al seu domicili?
- o) Quins canvis explica que ha fet la medicina des que ell va començar a fer de metge?
- p) Què era el "Barco de la Juani"?
- q) Quin resum fa dels canvis que s'han produït a Terrassa en aquests 50 anys?

3. Compara:

Terrassa	Fa 50 anys	Ara
Nombre de metges a Terrassa		
Medicines per a la gent pobra		
Cost i complexitat de la medicina		
Com era l'habitatge de la gent treballadora		
Il·luminació de les cases		
Aigua corrent?		
Mitjans de transport urbà		
Abastament de menjar		

4. Pregunta:

A alguna persona gran del teu entorn com era la sanitat quan ell o ella era jove i comenta

- En què s'assembla al que explica el doctor Sabrià.
- En què es diferencia.

5. Opina:

Per què hi havia tan pocs serveis mèdics fa cinquanta anys? Per què les condicions de vida i la higiene dels habitatges eren tan dolentes? Fes un comentari sobre les causes que creus que expliquen les diferències entre la sanitat d'ara i la de fa cinquanta anys.

Lluís Torras. Treballador del tèxtil.

1. Escolta i analitza l'entrevista:

Entrevista núm. 15. Aquesta entrevista la van realitzar Marta Illescas i Minerva Morales de l'IES Ègara i Gerard Aliet, Sergi Borrell i Ferran Sabrià de l'IES Montserrat Roig.

2. Respon:

- a) El Sr. Lluís Torras, quin any neix i on?
- b) A què es dedicaven els seus pares?
- c) A quina edat comença a treballar?
- d) Quines feines va fer els primers 13 anys?
- e) Quant de temps va treballar a Torredemer i per què va plegar?
- f) Què volia dir "sortejar la llana"?
- g) Com funcionaven els rentadors o leviatans?
- h) Què volia dir "pentinar"?
- i) Quan es filava, per què servien les fibres llargues? I les curtes?
- j) Quines altres feines va fer el Sr. Lluís Torras a Torredemer?
- k) Com va afectar la riuada del 62 a cal Torredemer?
- l) Per què tants immigrants construïen les seves cases a la riera? L'Ajuntament ho permetia?
- m) Com eren les cases dels treballadors? Què és l'autoconstrucció?
- n) Com van utilitzar els fabricants els diners que es van recollir a Espanya per afrontar els desastres de la riuada?
- o) Per què molts fabricants del tèxtil van voler plegar?
- p) Per què les mitges de nylon van enfonsar el gremi dels mitjaires?
- q) Abans de la immigració dels anys 60 i 70 hi va haver a Terrassa altres onades migratòries. D'on venien? Quins barris van formar?
- r) Es passava gana a Terrassa?
- s) Què eren les cartilles de racionament?
- t) Què havia de fer el Sr. Torras quan era un nen per poder comprar mig iogurt?
- u) A què equivalia el preu d'1 litre d'oli?
- v) Com era el pa?
- w) Era fàcil pels fabricants obtenir la matèria primera i la maquinària?
- x) Què volia dir que una cosa es cobrava a "3 tarifes"?
- y) Per què la gent de Terrassa pensava que si tancava el tèxtil no es podria subsistir?
- z) Es va adaptar la immigració dels anys 60 a la ciutat? Per què moltes persones encara no parlen català?

3. Compara:

Terrassa	Fa 50 anys	Ara
Edat legal per començar a treballar		
Durada mitjana dels treballadors a les empreses		
Sectors industrials predominants		
Problemes prioritaris dels empresaris		
Cura dels nens i nenes petits		
Facilitat dels treballadors per obtenir aliments		
Construcció dels habitatges dels treballadors immigrants		
Adaptació dels immigrants en arribar a Terrassa		

4. Pregunta:

A alguna persona gran del teu entorn com eren les condicions de vida dels treballadors quan era jove i explica

- a) En què s'assembla al que explica el Sr. Lluís Torras.
- b) En què es diferencia.

5. Opina:

Com han canviat les condicions de treball a Terrassa en aquests 50 anys? Per què la gent gran pensava que si s'acabava el tèxtil s'acabaria la ciutat? Per què han millorat tant les condicions de vida i de treball a la ciutat? Han millorat per a tots? Fes un comentari sobre les causes que expliquen les diferències entre el treball a Terrassa d'ara i el de fa cinquanta anys.

Proposta de treball sobre el document "Efectes dels Plans de Reconversió del sector tèxtil a Terrassa" aportat pel Sr. Francesc Gordillo.

Activitats

El document té l'estructura d'un Power Point. La mantenim, però hem numerat les pantalles per fer accessibles els textos.

A cada secció (pantalla) es pot treballar el significat de les paraules i les expressions :

- els termes tècnics de la indústria tèxtil [estam, pentinadores, carda...]
- els termes jurídics [regulació de jornada, Fons de Garantia Salarial...]

Incloem un qüestionari. Les qüestions estan numerades d'acord amb les seccions del document.

Una d'aquestes qüestions (núm. 13) està pensada per treballar el càlcul mental aproximat, sense papers, molt necessari per a l'anàlisi de dades.

A part d'aquestes qüestions, necessàriament molt acotades, el document convida a

entrar en molts aspectes que no estan documentats i a continuar recollint els testimonis dels que ho han viscut. En suggerim alguns, que poden ser objecte d'activitats de recerca més avançades:

- Què va passar amb la maquinària que s'havia de destruir?
- Com es va crear i va evolucionar el tèxtil submergit?
- Quin va ser el procés de crisi en altres sectors no tèxtils (AEG, Agut, Turu...)?
- Quina ha estat la trajectòria dels terrenys de l'antiga indústria?
- Quina relació tenen amb la rehabilitació urbana dels darrers anys?
- Com va reaccionar la gent davant les indemnitzacions i prejubilacions?
- Quins negocis es van muntar?
- Com va influir la situació en el canvi d'apreciació de sindicats i partits?
- Quins mecanismes va idear l'Estat per fer front a les reconversions?
- Com va marcar la crisi l'ambient de la Terrassa dels 80?

Qüestionari

1. Quines són les dues normes legals que van afectar especialment Terrassa?
2. Què vol dir que el Pla va provocar un excés d'oferta?
3. Quines conseqüències immediates va tenir l'excés d'oferta?
4. Què ha de fer una empresa per ser més competitiva? Valora tres aspectes:
 - el que s'inverteix: capital
 - el que es paga a qui treballa
 - el benefici de l'empresa
5. Què vol dir que no s'havia d'incrementar la capacitat productiva?
6. En què podia beneficiar aquest fet les empreses?
7. A quin temps de salari equivaldria la indemnització per trinxar un teler, si l'operari/a cobra 12.000 pta. al mes i fa anar quatre telers?
8. Completa el quadre dels treballadors que perden la feina al tèxtil

<i>On consultar?</i>	<i>Quin pla?</i>	<i>Nombre</i>	<i>Total del ram</i>	<i>% del ram</i>
núm. 8	Pla 75-79	4.145		33.56
núm. 12	Pla 80-84		12.065	40.00

9. Llocs de treball perduts sobre el total perdut pel subsector

Total	13.238	100%
Vallès Occidental		
Terrassa		

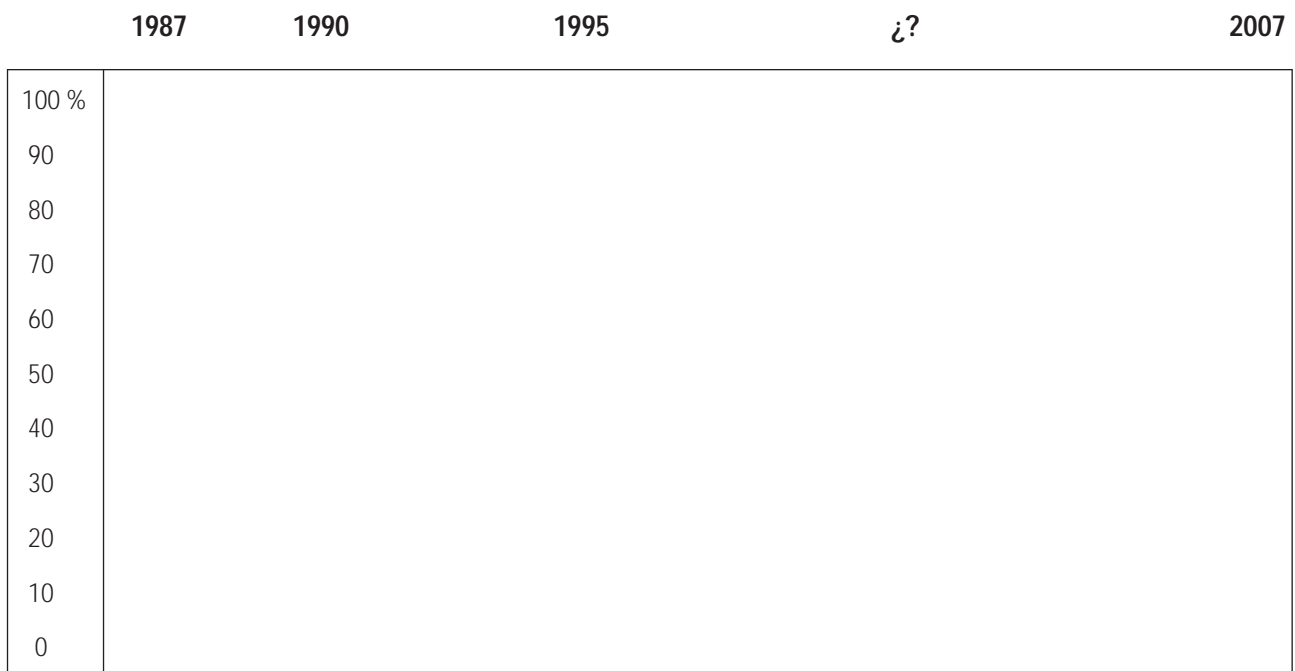
10. Calcula aproximadament i respon:

- quin nombre total de treballadors hi havia? _____
- quina part del total corresponia al tèxtil? _____
- quina part d'aquests va ser afectada per l'ERO? _____
- quina part del total significa? _____
- quants treballadors van resultar afectats pels plans de regulació? _____
- quina part del total significa? _____

11. Busca al web municipal www.terrassa.cat les dades actuals, treballa-les i completa la taula:

- % ocupació i empresa
- Terrassa en xifres
- Informe de conjuntura de Terrassa
- Els sectors en detall (primer quadre)

Un cop fet això, elabora una gràfica a partir del model següent:

Quatre línies, de diferent color, indicaran tèxtil, metall, construcció i altres.

Document

Efectes dels plans de reconversió del sector tèxtil a Terrassa

[aportat pel Sr. Francesc Gordillo]

1. MARC GENERAL

- L'ESTRUCTURA ECONÒMICA DE TERRASSA ESTAVA MOLT POC DIVERSIFICADA. L'OCUPACIÓ ES CONCENTRAVA BÀSICAMENT EN ELS SECTORS TÈXTIL I METALL.
- EL SECTOR TÈXTIL JA ERA UN SECTOR MADUR.
- 1973: LA CRISI DEL PETROLI.
- L'HORIZÓ DE L'ENTRADA A LA CEE EL 1986 EXIGIA MÉS COMPETITIVITAT A ALGUNS SECTORS ECONÒMICS ESPANYOLS.

2. LES TRANSFORMACIONS DE LA INDÚSTRIA TÈXTIL A EUROPA

- El sector tèxtil, com a activitat tradicional, s'ha vist afectat des dels inicis de la reindustrialització per continus processos de transformació arreu d'Europa.
- Europa, entre 1978 i 1980 **perd 800.000 llocs de treball** del sector – el 25% dels existents – i el 15% de les empreses registrades en reconversió (J.M. Vidal Villa, Catedràtic d'Estructura Econòmica de la UB).

3. ALGUNES NORMATIVES REGULADORES DEL SECTOR A ESPANYA:

- 1960: Decret de Reorganització del tèxtil cotoner i llaner.
- 1969-72: Reestructuració de la indústria tèxtil cotonera.
- 1973-74: Reestructuració tèxtil iutera i de teixidories.
- 1975: Actualització i regulació del sector tèxtil del procés cotoner..
- 1975-79 Pla de Reestructuració de la Indústria Tèxtil Llanera.
- 1976-80: Pla de Reestructuració de la Indústria Tèxtil Sedera.
- 1981-86: Pla de Reconversió del Tèxtil.

4. EFECTES DE L'APLICACIÓ DE LES DIFERENTS NORMATIVES: PERÍODE 1950-1964

- Les primeres normatives facilitaven l'accés a crèdits oficials per a la renovació de la maquinària, sense que s'obligués a eliminar l'obsoleta.
- Això juntament amb el fet que el mercat era bàsicament interior provocà un excés d'oferta que obligà a nous processos de reorganització.

5. OBJECTIUS DEL PLA DE REESTRUCTURACIÓ DE LA INDÚSTRIA TÈXTIL LLANERA 1975-79

- Objectiu Principal:

Agilitzar la desaparició de les unitats empresarials marginals i l'eliminació de la maquinària obsoleta o de seccions de les plantes industrials que dificultaven assolir el nivell necessari de competitivitat.

6. INSTRUMENTS DEL PLA DE REESTRUCTURACIÓ DE LA INDÚSTRIA TÈXTIL LLANERA 1975-79

- Finançament a l'empresa del 100% del cost de l'acomiadament de treballadors
- Indemnitzacions a la destrucció de maquinària:
 - 70.000 pta. per pentinadora
 - 33.000 pta. per teler
 - 750 pta. per pua d'estam
 - 550 pta. per pua de carda
- No es podia incrementar la capacitat productiva de l'empresa per compra de maquinària nova.
- Els costos de l'aplicació del pla van ser repercutits sobre totes les empreses del subsector llaner.

7. EFECTES DE L'APLICACIÓ DEL PLA SOBRE LA INVERSIÓ EN EL SECTOR (any base 1974)

	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Terrassa	100.0	71.6	42.0	40.8	52.8	0.7
Vallès Occ.	100.0	150.1	57.8	61.5	46.4	1.1
Catalunya	100.0	133.0	125.0	153.5	60.0	12.3

8. INCIDÈNCIA A TERRASSA DEL PLA DE REESTRUCTURACIÓ DE LA INDÚSTRIA TÈXTIL LLANERA 1975-79

	Existents el 1975	desapareguts/destruïts	% sobre total
Empreses	308	64	20.78
Pentinadores	580	208	35.86
Pues carda	38.000	15.936	41.94
Pues estam	158.000	44.820	37.35
Telers	2.500	668	26.72
Ocupació	12.350	4.125	33.56

9. DADES GENERALS SOBRE L'APLICACIÓ TERRITORIAL DEL PLA A 1975-79

	Sol·licituts aprovades	Empreses que cessen	Pèrdua llocs de treball
Terrassa	72	64	4.145
Sabadell	137	116	6.032
Vallès Occ.	212	183	10.257
Catalunya	230	195	11.556
Total Pla	260	219	13.238

10. OBJECTIUS DEL PLA DE REESTRUCTURACIÓ DE LA INDÚSTRIA TÈXTIL LLANERA 1981-86

- Objectiu prioritari:

Modernització i capitalització d'aquesta branca productiva per aconseguir més competitivitat.

11. EFECTES DE L'APLICACIÓ DEL PLA SOBRE LA INVERSIÓ EN EL SECTOR (any base 1974)

	1974	1979	1981	1982	1983
Terrassa	100.0	0.7	1.0	49.9	50.9
Vallès Occ.	100.0	1.1	4.3	72.2	51.4
Catalunya	100.0	12.3	13.2	82.0	68.7

12. EFECTES DE LA CRISI AL SECTOR INDUSTRIAL DE TERRASSA

- Fallides, suspensions de pagaments i expedients de regulació són indicadors evidents de les transformacions de l'estructura productiva de la ciutat

Afectats	Períodes	Empreses	Creditors
Fallides	1976-84	4	
Suspensions de pagament	1975-79	62	4.509
Expedients de regulació d'ocupació	1980-84	402 (*)	

(*) El nombre de treballadors era de 23.714. Es van veure afectats de:

- 40% rescissió de contracte
- 32% suspensió temporal
- 28% regulacions de jornada.

13. EXPEDIENTS DE REGULACIÓ D'OCUPACIÓ A TERRASSA PER BRANQUES D'ACTIVITAT: 1980-84

	Total E.R.O.	Plantilla total	Treb. afectats	% sobre total ram
Tèxtil	268	12.732	8.925	66.60
Metall	65	9.710	2.049	12.16
Construcció	32	649	555	7.90
Altres	37	633	556	9.20

No es contemplen els acomiadaments individuals.

14. EVOLUCIÓ % DELS ASALARIATS A L'ESTRUCTURA ECONÒMICA DE TERRASSA

	ANY 1987	ANY 1990	ANY 1995
Tèxtil	30.20	19.66	12.86
Metall	15.13	14.26	12.18
Construcció	6.94	8.25	7.96
Altres	47.73	57.83	67.00

